

A TERMŐFÖLD VÉDELME

Jelen háttéranyag a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény módosításáról szóló [T/11456](#) számú törvényjavaslathoz készült, amely a termőföld és a talaj, mint természeti erőforrás védelmét szabályozza.

- Magyarország területének 80-85 százalékát mező- és erdőgazdasági művelésre alkalmas talajok fedik, ezért a termőföld hazánk kiemelkedően fontos természeti erőforrása és nemzeti vagyona.
- A talajromlás csökkenti az élelmiszer-termelési kapacitást, valamint gyengíti az aszályok és árvizek megelőzésére, a biodiverzitás csökkenésének megállítására és az éghajlatváltozás kezelésére való képességet.
- Az Európai Bizottság 2012-ben kiadott jelentése szerint öt évvel a talajvédelemről szóló stratégia elfogadása után még mindig nem valósult meg a talajminőség szisztematikus európai ellenőrzése és védelme.
- Magyarország európai viszonylatban is egyedülálló gazdagságú és értékes talajtani adatbázissal rendelkezik, melynek részeként számos tematikus talajtérkép alapozza meg a talajtani szempontból szükséges regionális környezet- és természetvédelmi feladatok tervezését és végrehajtását.

A föld, illetve a talaj környezeti elem és természeti erőforrás is egyben. Mennyiségét és minőségét többek között az intenzív mezőgazdasági földhasználat, a részben természetes degradációk (sivatagosodás, erózió) és a pazarló földhasználat veszélyezteti.

Az összes megművelt terület a világon 1950-ben 587 millió hektár volt, amely 1981-re 732 millió hektárra növekedett. A megművelt területek mennyisége – a talajpusztulás, a beépítés, az erózió, a szikesedés és a sivatagosodás miatt – 1981 óta azonban folyamatosan csökken, és 2000-ben már csak 656 millió hektár volt. Eközben a népesség 1950-től 2000-ig 2,5 milliárdról 6,1 milliárdra nőtt, így az egy főre jutó termőterület 2300 m²-ről 1100 m²-re csökkent. A további népességnövekedés és talajpusztulás miatt **az egy főre jutó termőterület 2050-re várhatóan 600 m² lesz, vagyis az egy főre jutó termőföld száz év alatt a negyedére csökken.**

A földhivatalok által az ezredforduló óta vezetett földhasználati nyilvántartás hazánk 7,84 millió hektár termőterületéből 6,4 millió hektárra vonatkozóan tartalmaz adatokat. A nyilvántartásban szereplő termőterület nagysága 2010-ben és 2011-ben is csökkent. A termőterület nagyságának csökkenése mögött többek között az alábbiak állnak:

- a földhasználat jogszerűségének szigorú ellenőrzése;
- a lejárt szerződésű, állami tulajdonú termőföldek hasznosítása iránti eljárások elhúzódása;
- az utak építése;
- az ipartelepek létesítése következtében átminősített területek számának növekedése.

A nyilvántartott terület csökkenése ellenére a nyilvántartott ingatlanok száma megemelkedett, mely a termőföldek további elaprózódását jelenti.

Becslések szerint, Magyarország mintegy 7,8 millió hektár termőterülete – 2 ezer euró/hektár áron számítva – 14,8 milliárd euró nemzeti vagyont jelent. A talaj létfenntartó értéke alapján végzett megközelítésben pedig a világon az ember által fogyasztott élelmiszer 70 százalékát termőtalajon állítják elő.

AZ EURÓPAI UNIÓ TALAJVÉDELMI POLITIKÁJA

Az Európai Unió talajvédelmi szakpolitikájának első lépéseként, az Európai Tanács 2006 szeptemberében elfogadta a Bizottság talajvédelemről szóló tematikus stratégiáját (COM(2006) 231). A stratégia célja a talaj védelmének és fenntartható használatának biztosítása, a további talajromlás megelőzése, a talaj funkciójának megőrzése és a megromlott állapotú talaj helyreállítása. 2006-ban a Bizottság egy olyan talajvédelmi keretirányelv létrehozására tett javaslatot (COM(2006) 232), amely a talajromlás országhatárokon átnyúló természetét is figyelembe veszi. Az Európai Parlament a javaslat első olvasatát 2007 novemberében közel kétharmados többséggel fogadta el. A 2010 márciusában megrendezett Környezetvédelmi Tanácson azonban néhány tagállam a szubsidiaritásra, a magas költségekre és az adminisztratív terhekre hivatkozva megakadályozta a további előrelépést.

2012 februárjában az Európai Bizottság jelentést (COM(2012) 46) nyújtott be, amely azt hangsúlyozta, hogy a talajvédelemről szóló tematikus stratégia elfogadása után öt évvel sem valósult meg a talajminőség szisztematikus európai ellenőrzése és védelme, pedig a tervezet felhívta a figyelmet a talajromlásra. A talaj állapotára és minőségére vonatkozó ismeretek még mindig töredékesek, és nincs hatékony és következetes talajvédelem minden tagállamban. A jelentésben a Bizottság összefoglalta korábbi tevékenységeit, hangsúlyozva a stratégia négy alap pillérét: nyilvánosság, kutatás, integráció más szakpolitikákba, jogi szabályozás.

A termőföld vízhatlan anyaggal történő letakarása miatt 1990 és 2006 között naponta legalább 275 hektárral csökkent a talaj mennyisége, ami éves szinten 1 000 négyzetkilométert, tízévente pedig Ciprus méretével azonos területet jelent. A víz által előidézett talajerózió pedig Európában a becslések szerint 1,3 millió km² méretű területet érint, amely Franciaország területének a 2,5-szerese.

A hatékony uniós szintű cselekvés érdekében a Bizottság az alábbi intézkedéseket tette:

- támogatta a talajromlás veszélyére figyelmeztető kutatási és monitoring projekteket, például a LUCAS-t (Land use/cover area frame survey), amely a felszínborításra, a földhasználatra és az agrár-környezetvédelmi mutatókra vonatkozó Eurostat felmérés;
- lépéseket tett annak irányában, hogy a talajvédelem más uniós szakpolitikák – mint az agrár- és vidékfejlesztési politika – szerves részévé váljon;
- a 2007–2013-as időszakban 3,1 milliárd eurót különítettek el az ipari telepek és a szennyezett földterületek rehabilitációjára a kohéziós politika keretében, mely célra a legnagyobb finanszírozást Magyarország (475 millió euró), a Cseh Köztársaság (371 millió euró), és Németország (332 millió euró) kapta.

A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKA REFORMJA

Az Európai Bizottság által a közös agrárpolitika 2014 utáni reformjáról elfogadott (2011 októberében) javaslat értelmében a tagállamok a nemzeti boríték 30 százalékát az alaptámogatás kiegészítéseként zöld komponensként fizethetik majd ki, amely a gyakorlatban három környezet- és klímabarát kritérium alkalmazását jelenti, nevezetesen:

- a földterület egy részének termelésből való állandó kivonása;
- egy gazdának az általa megművelt földterületen legalább három különböző szántóföldi növényt kell termesztene úgy, hogy

egyik aránya sem lehet 70 százaléknál több a teljeshez képest;

- az agrártermelőknek a terület legalább 7 százaléka egy „ökológiai területet” kell kialakítani, ami lehet erdősáv, fás liget is.

A nemzeti boríték legfeljebb 5 százalékat pedig a tervek szerint a hátrányos helyzetű területek számára különíthetik majd el a kormányok.

FÖLD- ÉS TALAJVÉDELEM MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a termőtalaj védelmére irányuló első rendelkezés a *mezőgazdasági földek védelméről szóló 1961. évi VI. törvény* volt. Később az *1994. évi LV. termőföldről szóló törvény* pedig első ízben rendezte törvényi szinten a talajvédelem alapvető feladatait. 2007-ben a jogalkotó módosította a termőföld- illetve a talajvédelmi szabályozást és megalkotta a *termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvényt*.

Földvédelem

A termőföld hasznosítása minden földhasználó számára kötelező, mert a hasznosítatlan terület veszélyezteti a föld termőképességének fenntartását, ezenkívül gyomforrásként a környező területek művelését is nehezíti.

2011-ben 192374 földhasználati bejelentés érkezett a földhivatalokhoz, amely mintegy 5 százalékkal kevesebb az előző évinél, amikor 13 százalékos volt a csökkenés.

2011-ben a földhivatalok a határszemle-ellenőrzések során 1,26 millió hektár területet ellenőriztek, melynek eredményeként 10580 hektáron, az ellenőrzött terület 0,84 százaléka állapították meg hasznosítási kötelezettség mulasztást. A hasznosítási kötelezettség elmulasztása gyakran észlelhető a

kisebb zártkerti ingatlanokon, a kevésbé jó termőhelyi adottságú területeken, és a kiöregedett ültetvényeken. Főleg a rossz agrotechnológiai okok miatt a nyomvonalas létesítmények, illetőleg a földrészletek szélei gyakran gyomosak, parlagfüvesek.

Az ellenőrzött terület 1 százaléka (12749 hektáron) az ingatlan-nyilvántartásban szereplő művelési ágtól eltérő helyszíni állapotot találtak, amely 8193 darab földrészletet érintett. A bejelentésre nem került művelésiág-változások főként a szántó- és gyepterületek önerdősülésével, illetve a szántóterületek elgyepesedésével történtek meg.

A 2011. évi határszemle során a földhivatalok 632 esetben (134 hektáron) tapasztalták a termőföld engedély nélküli más célú hasznosítását. Ezek leginkább a zártkerti területeken, a települések belterületéhez közel eső termőföldeken valósultak meg, ahol kisebb gazdasági épületeket, lakó- vagy nyaraló ingatlanokat építettek.

Talajvédelem

A mezőgazdasági művelés alatt álló talajok szervesanyag-készlete átlagosan csökken, amit főként az állatállomány és a szervestrágyázás csökkenése okoz. Az állam a talajvédelmi hatóság útján látja el a termőföldek minőségi védelmét, vagyis a termőföldek

termékenységének és minőségének megővését, javítását, fizikai, kémiai és biológiai romlásának megelőzését. 2011-ben több mint 17 ezer volt a talajvédelmi hatósági ügyek száma, 219 szankcionáló határozat született, és 52 alkalommal történt talajvédelmi járulék megállapítása.

A termőtalaj minőségi állapotának felmérését és a folyamatos változások nyomon követését a *Talajvédelmi Információs és Monitoring (TIM) rendszer* keretében végzik, amelyet az

Az erős allergiát kiváltó parlagfű elterjedése súlyos problémát okoz, ezért a földhasználók kötelesek az általuk használt területet a parlagfűtől mentesíteni.

2011 szeptemberében az ország több körzetében helikopterről végeztek a földhivatal munkatársai parlagfű-ellenőrzést. Az ellenőrzés során 7899 hektár területen 6137 darab parlagfűfoltot tártak fel.

MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete, a földművelésügyért felelős minisztérium és a talajvédelmi hatóság szakembereiből álló bizottság dolgozott ki. A TIM keretében évente mintegy 1200 ponton történik talajmintavétel.

Az *Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP)* célja a felszín alatti víz, a földtani közeg veszélyeztetésének, szennyezettségének, károsodásának megismerése, nyilvántartásba vétele, valamint a szennyezettség csökkentése.

1996-tól a magyar állam költségvetési forrásokból mintegy 200 milliárd forintot fordított

a program megvalósulására, és több mint 620 területen történt kármentesítés. Az elmúlt évtizedek legnagyobb kármentesítési tevékenysége a vörösiszap katasztrófa által érintett területen történt.

A mezőgazdasági terhelés csökkentését – kötelező jelleggel – a kölcsönös megfeleltetés során meghatározott *Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot* előírásai, a környezeti állapot javítását pedig a védett és a Natura 2000 területek fenntartási terveiben előírt szabályok betartása, valamint az agrár-környezetvédelmi intézkedések keretében tett, önkéntes kötelezettségvállalások segítik elő.

Források:

- A talajvédelemről szóló tematikus stratégia [COM\(2006\)231](#)
- Javaslat: Irányelv a talajvédelem kereteinek meghatározásáról [COM\(2006\) 232 végleges](#)
- Jelentés: A talajvédelemről szóló tematikus stratégia végrehajtása és a folyamatban lévő tevékenységek [COM\(2012\) 46](#)
- [1994. évi LV. törvény](#) a termőföldről
- [2007. évi CXXIX. törvény](#) a termőföld védelméről
- [2011. évi Agrárjelentés](#) Vidékfejlesztési Minisztérium, 2012. december 1.
- [A Bizottság határozottabb lépéseket vár a talajromlás megállítására](#) Az Európai Bizottság sajtóközleménye, 2012. február 13.
- [A föld védelmére vonatkozó szabályok](#) Földvédelem tansegédlet. Debreceni Egyetem ÁJK.
- [Kizöldítene az agrárpolitikát a bizottság javaslata](#) Bruxinfo, 2011. október 12.
- Horváth Gergely: Az agrár-környezetvédelmi jog földvédelmi részterületének „tárgyi és területi” hatálya. In: Bobvos Pál (szerk.): Reformator iuris cooperandi. Szeged, 2009.
- [Talajvédelmi Információs és Monitoring rendszer](#) Élelmiszerlánc-felügyeletért és Agrárigazgatásért Felelős Államtitkárság
- Tanka Endre, Molnár Géza: Nem én kiáltok a föld dübörög. A nemzeti megmaradás programja a földről és a vizekről. Kairosz Kiadó, Budapest 2011.
- [Vaszita Emese: Az EU Talajvédelmi Tematikus Stratégia jelenlegi helyzete \(2012. április 2.\)](#)

Hasznos linkek:

- [The State of Soil in Europe](#)
- [Land use/cover area frame survey \(LUCAS\)](#)

Készítette: Elekházy Nóra
Képviselői Információs Szolgálat

Országgyűlési Könyvtár

E-mail: infoszolg@parlament.hu
Intranet: <http://infoszolg.ogyk.hu>
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486

Az információs jegyzet belső felhasználásra, az országgyűlési képviselők tájékoztatása céljából készült. A dokumentum az összeállítás elkészültének időpontjában fennálló aktuális helyzetet mutatja be. Az információs jegyzet szerzői jogvédelem alatt áll.